

УДК 005+338.24

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ
ГАЛУЗІ УКРАЇНИ З ВИКОРИСТАННЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Р. П. Грицьків

Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

Якщо ви хочете чогось нового, ви
повинні припинити робити щось старе.
Пітер Друкер

Описано проблеми та можливості розвитку підприємства видавничо-поліграфічної галузі з використанням концепції сталого розвитку. Розглянуто сучасний стан напрямку сталого розвитку на глобальному рівні, рівні держави, галузі та підприємства. Видавничо-поліграфічна галузь України останні декілька років демонструє негативні показники обсягів виробництва і скорочення кількості підприємств. Дуже важливо використовувати усі інструменти та практики, які можуть сприяти подальшому розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі. Інноваційні системи управління підприємством повинні стати важливим фактором для відновлення показників зростання та модернізації підприємств цієї галузі. Проаналізовано фактори впливу та можливості підприємств, якими можна скористатись для покращення ефективності управління, підготовки до майбутніх викликів. Розглянуто питання, як сталий розвиток може сприяти підприємствам видавничо-поліграфічної галузі України.

Ключові слова: *сталий розвиток, управління, ефективність, підприємство.*

Постановка проблеми. Проблематика сучасної діяльності підприємства з використанням концепції сталого розвитку пов'язана із багатьма чинниками, зокрема існує значний розрив між рівнями розвитку підприємств. Частина підприємств є інноваційними, високорозвинутими і прагнуть гармонійного зростання, враховуючи інтереси суспільства та захисту навколишнього середовища, а частина підприємств націлені на екстенсивний розвиток, виснажуючи природні ресурси та здійснюючи негативний вплив на природу і соціум. Проблемаю є також зміни у глобальному світі, під які потрібно дуже швидко адаптуватись підприємствам. Це стосується змін у розвитку нових технологій, змін кон'юнктури ринків тощо. Останнім часом загострюються глобальні безпекові загрози, інтенсифікується боротьба за ресурси та території у світі, скорочуються запаси природних енергоресурсів. Цифрові трансформації, роботизація та штучний інтелект змінюють соціальну реальність. Людині потрібно буде знайти місце в майбутньому на ринку праці, де роботи та штучний інтелект відіграватимуть значну роль.

Саме тому існують потреби в розробці системи інноваційного розвитку з використанням сталого розвитку для підприємств. Зокрема актуальними є ці виклики для видавничо-поліграфічної галузі, яка також зіткнулась з такими питаннями, як захист навколишнього середовища, збереження природних ресурсів, енергоефективність, використання цифрової трансформації, роботизації та заострення соціальних питань.

Інноваційний менеджмент та використання цілей та принципів сталого розвитку здатні дати поштовх для модернізації та покращення динаміки змін підприємств видавничо-поліграфічної галузі, що й буде предметом цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням сталого розвитку та перспектив розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі та менеджменту цих підприємств присвячені праці, авторами яких є О. Гірняк, [7], Є. Палига [8], А. Кваско, О. Сухорукова [6]. Питання щодо перспектив сталого розвитку висвітлені у працях В. Хаустова, Ш. Умарова [4], модернізації підприємств – у працях С. Пакуліна [1], Й. Петрович [3], теоретичних та методичних засад сталого розвитку підприємства – у дослідженнях Т. Степаненко [2], сталого розвитку України – у статтях О. Мартюшевої [5]. Важливим джерелом для аналізу є також періодичні звіти ООН щодо досягнення цілей сталого розвитку [10].

Також слід привернути увагу до виходу міжнародних стандартів серії ISO 56000 [11], які є новим етапом розвитку систем управління підприємствами. Вони враховують сучасний контекст, в якому працюють підприємства, та надають рекомендації щодо побудови системи управління інноваціями.

Усі вищевказані наукові дослідження, публікації та звіти привертають увагу до питань сталого розвитку та можливостей розвитку підприємств з використанням сучасних підходів за допомогою впровадження системних інновацій в управлінні.

Мета статті – привернути увагу до питання розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі в концепції сталого розвитку та показати стан справ у цьому напрямку; проаналізувати здатність інноваційних підходів до управління підприємством, які базуються на концепції сталого розвитку; здійснити позитивний вплив на діяльність підприємства видавничо-поліграфічної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття сталого розвитку відоме більше століття. За визначенням ООН, сталий розвиток покликаний задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У цьому контексті збереження природних ресурсів, захист довкілля, зменшення відходів, соціальна відповідальність та ефективна економіка є надзвичайно важливими завданнями.

При цьому під показниками збалансованого сталого розвитку розуміють збалансоване зростання населення і світової економіки. Проблемою є те, що зростання населення і зростання економіки відбувається нерівномірно, тобто більшість приросту населення припадає на недостатньо розвинуті країни, а економічне зростання спостерігається у розвинутих країнах світу (рис. 1–2).

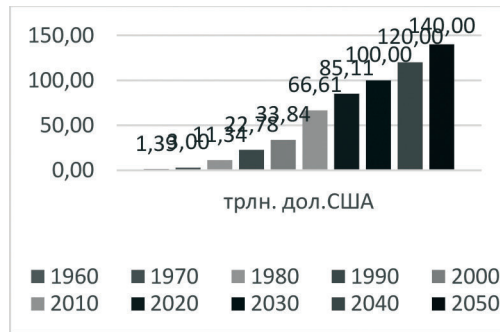

Рис. 1. Зростання світового ВВП

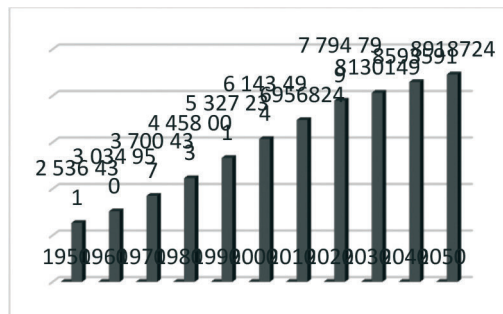
(джерело: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>)

Рис. 2. Динаміка населення світу

(джерело: дані ООН. <https://www.un.org/esa/population>)

Населення світу стрімко зростає і призводить до зростання економічної активності, що здебільшого негативно впливає на екологічну ситуацію у світі. Тому дуже важливо, щоб країни світу (як на державному рівні, так і на рівні підприємств) стимулювали інструменти забезпечення сприяння сталого розвитку і звертали увагу на захист навколишнього середовища.

У 2019 році в Парижі відбулася пленарна сесія IPBES (Міжурядової науково-політичної платформи ООН з біорізноманіття та екосистемних послуг), в межах якої було представлено звіт. Основні тези цього звіту констатують факти, що світове біорізноманіття швидко зникає, відбувається зміна клімату та забруднення планети, земельні ділянки деградують, зростають викиди CO₂, населенню планети бракує їжі, зникають ліси, зростає температура повітря, кількість парникових викидів та рівень світового океану [11]. Проблема навколишнього середовища стає надзвичайно критичною, особливо для майбутніх поколінь, і вимагає рішучих кроків щодо мінімізації негативного впливу людей на екосистему на усіх рівнях.

Для України сталий розвиток також є важливим завданням, яке передбачає забезпечення економічного зростання країни на довгостроковій основі та зменшення її залежності від зовнішніх факторів. Звичайно, що в умовах ведення військових

дій на території України та безпекових викликів значно погіршиться ситуація із економічним зростанням, екологічними проблемами і соціальним захистом населення. Проблеми сталого розвитку стають ще більш актуальними.

У 2021 році було запроваджено постійний моніторинг індикаторів досягнення цілей сталого розвитку в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

**Рейтинг України за глобальним інноваційним індексом
(джерело: Індикатори цілей сталого розвитку (ukrstat.gov.ua))**

Місце України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом		
№	Рік	Україна
1	2015	64
2	2016	56
3	2017	50
4	2018	43
5	2019	47
6	2020	45

Ймовірно, найближчим часом цей показник в Україні буде погіршуватись у зв'язку із значною шкодою, завданою військовою агресією.

Для досягнення цілей сталого розвитку в Україні необхідно здійснювати реформи у всіх галузях економіки, зокрема в енергетиці, транспорті, сільському господарстві та ін. Необхідно активно використовувати відновлювані джерела енергії, вдосконалювати інфраструктуру транспорту та сприяти розвитку малих та середніх підприємств, вдосконалювати систему управління країною, зокрема забезпечувати ефективну боротьбу з корупцією. Важливим елементом сталого розвитку є підтримка інновацій та розвитку науково-технічного потенціалу. Україна повинна стати країною з високим рівнем розвитку науки та технологій, щоб мати конкурентні переваги на світовому ринку.

У цілому сталий розвиток України є складним процесом, який вимагає впровадження комплексних заходів та реформ економіки. Також важливим завданням буде поширення концепцій сталого розвитку на окремі галузі та виробничі підприємства.

Сьогодні у світі відбувається зростання видавничо-поліграфічної галузі. Обсяг поліграфічної продукції в світі оцінюється приблизно в 500 млрд євро щороку. На розвинені країни припадає близько 90 % друкованої продукції [6].

Беручи до уваги несприятливі умови в Україні, спостерігаємо тенденції до значного погіршення показників обсягу виробництва та кількості підприємств. Ринок поліграфічних послуг України характеризується скороченням кількості підприємств, що займаються видавничо-поліграфічною діяльністю і наданням пов'язаних із нею послуг. Обсяги реалізації поліграфічних підприємств також знижуються.

В 2022 році обсяг реалізації промислової продукції становив 8436,7 млн грн, що на 31,3 % менше рівня попереднього року. Через військову агресію та знищення інфраструктури України підприємства зазнають значних труднощів [6].

В сучасних умовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та інформаційних технологій вітчизняним поліграфічним підприємствам вкрай важко зберігати конкурентоспроможність та ефективність функціонування. Додатковими чинниками нестабільності є безпекова та економічна ситуація, які негативно позначаються на розвитку.

За умови стабілізації національної безпеки та припинення військової агресії можна очікувати, що ситуація почне поступово змінюватись. Модернізація систем менеджменту та зміни у підходах до діяльності з використанням концепції сталого розвитку та інноваційного менеджменту здатні дати поштовх позитивним змінам на підприємствах видавничо-поліграфічної галузі України і поступово наближати їхні показники до загальносвітового рівня.

Сталий розвиток сам по собі є метою для підприємства та людства в цілому. Вдосконалення, прагнення нового та досягнення поставлених цілей здатні зробити успішнішим державу та підприємство. Сучасні підприємства все частіше звертаються до концепції сталого розвитку, коли розробляють стратегії та планують свою діяльність.

Глобальний світ та економіка швидко змінюються, що впливає на зміну підходів до управління підприємством. Концепції менеджменту, які використовували протягом останніх років, потребують перегляду та модернізації. Модернізація підприємств, яка базується на врахуванні концепції сталого розвитку, дозволяє мінімізувати негативний вплив на суспільство та навколишнє середовище.

Для підприємств видавничо-поліграфічної галузі в парадигмі концепції сталого розвитку важливою складовою є їхня взаємодія із навколишнім середовищем, покращення енергоефективності та використання можливостей цифрової трансформації. На рисунку 3 зображені основні фактори, які необхідно враховувати при плануванні стратегії розвитку підприємства з використанням концепції сталого розвитку.

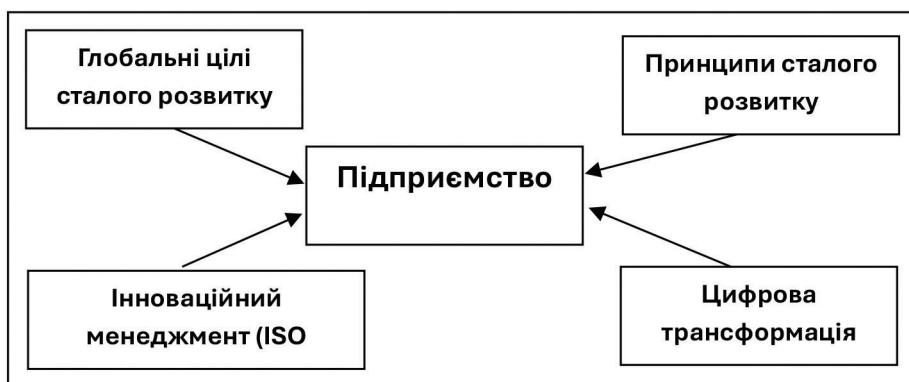

Рис. 3. Фактори впливу на формування концепції сталого розвитку підприємства

Реформи країни є підґрунтям для побудови модернізованої економіки. На рівні підприємств сьогодні не має чітких механізмів, які стимулюють використання ідей сталого розвитку у їхній діяльності.

Орієнтація на принципи та цілі сталого розвитку надають наступні можливості для підприємств видавничо-поліграфічної галузі:

- використовувати цифрову трансформацію та автоматизацію виробничих процесів для оптимального використання ресурсів;
- розробляти інноваційні екологічні продукти, що створюють конкурентні переваги та позитивно впливають на навколишнє середовище;
- використовувати енергозберігаючі технології та альтернативні джерела енергії, що дозволяє сповільнювати виснаження природних ресурсів;
- забезпечити збалансований розвиток цифрових технологій та використання праці людей так, щоб дотримуватись соціальної відповідальності. Людина має залишатись в центрі уваги суспільства та відігравати важливу роль в економіці;
- використовувати інноваційну сировину для виробництва паперу (повторна переробка, замітники тощо);
- максимально залучати досягнення науки для розвитку сучасних технологій.

Скористатись цими можливостями можуть усі підприємства, що позитивно вплине на розвиток економіки України та окремої галузі. Що стосується підприємств видавничо-поліграфічної галузі, то використання концепції сталого розвитку здатне здійснити революційні трансформації на шляху їхньої модернізації. Ці концепції позитивно вплинуть на створення стратегії модернізації управління видавничо-поліграфічним підприємством та, як наслідок, на розвиток видавничо-поліграфічної галузі України.

Висновки. Використання концепції сталого розвитку є важливим на глобальному рівні і повинно підтримуватись на рівні держав, галузей та окремих підприємств. Використання підприємством підходів інноваційного менеджменту, який базується на принципах сталого розвитку, в змозі забезпечити модернізацію підприємства і підвищити його ефективність та результативність. Підприємства видавничо-поліграфічної галузі України сьогодні ще не вповні використовують принципи сталого розвитку, і це відкриває для них можливості з використання таких інструментів.

Результати використання концепцій сталого розвитку підприємствами видавничо-поліграфічної галузі та виявлення можливостей для їхньої модернізації на практиці потребують подальшого дослідження, розробки системного підходу до впровадження та підтвердження на практиці дієвості та ефективності таких підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пакулін С. Л., Пакуліна А. А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. Трасекторія науки. 2016. № 3 (8).
2. Степаненко Т. О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Т. 31 (70). № 6.
3. Петрович Й. М. Модернізація промислових підприємств як передумова їх ефективного розвитку. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011.

4. Хаустова В. Є., Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. Проблеми економіки. 2018. № 1 (35).
5. Мартюшева О. О. Проекти концепції сталого розвитку України. Можливість їх вдосконалення та застосування: аналітична записка. URL: [http:// www.niss.gov.ua/articles/1566/](http://www.niss.gov.ua/articles/1566/).
6. Кваско А. В., Сухорукова О. А. Стан та тенденції розвитку видавничо-поліграфічної галузі. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 51.
7. Гірняк О. М. Парадигма аспектів менеджменту та маркетингу в сучасному підприємстві видавничо-поліграфічної галузі. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2021. № 1 (62).
8. Палига Є. М., Босак І. П. Сучасні тенденції функціонування підприємств видавничо-поліграфічної галузі та альтернативи їх розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2016. Вип. 1 (47). Т. 2. С. 285–290.
9. The World in 2050, 2006 The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank.
10. Глобальний договір ООН в Україні. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/gd-oon-v-ukraini/>.
11. ISO 56000:2020 Innovation management — Fundamentals and vocabulary. URL: <https://www.iso.org/>.

REFERENCES

1. Pakulin, S. L., & Pakulina, A. A. (2016). Upravlinnia stalym rozvytkom suchasnoho pidpriemstva: Traiektoriia nauky, 3 (8) (in Ukrainian).
2. Stepanenko, T. O. (2020). Teoretychni ta metodychni zasady staloho rozvytku pidpriemstva: Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia, 31 (70), 6 (in Ukrainian).
3. Petrovych, Y. M. (2011). Modernizatsiia promyslovykh pidpriemstv yak peredumova yikh efektyvnoho rozvytku. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki (in Ukrainian).
4. Khaustova, V. Ye., & Omarov, Sh. A. (2018). Kontseptsii staloho rozvytku yak paradyhma rozvytku suspilstva: Problemy ekonomiky, 1 (35) (in Ukrainian).
5. Martiusheva, O. O. Proekty kontseptsii staloho rozvytku Ukrainy. Mozhyvist yikh vdoskonalennia ta zastosuvannia: analitychna zapyska. Retrieved from [http:// www.niss.gov.ua/articles/1566/](http://www.niss.gov.ua/articles/1566/) (in Ukrainian).
6. Kvasko, A. V., & Sukhorukova, O. A. (2023). Stan ta tendentsii rozvytku vydavnycho-polihrafichnoi haluzi: Ekonomika ta suspilstvo, 51 (in Ukrainian).
7. Hirniak, O. M. (2021). Paradyhma aspektiv menedzhmentu ta marketynhu v suchasnomu pidpriemnytstvi vydavnycho-polihrafichnoi haluzi: Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii drukarstva], 1 (62) (in Ukrainian).
8. Palyha, Ye. M., & Bosak, I. P. (2016). Suchasni tendentsii funktsionuvannia pidpriemstv vydavnycho-polihrafichnoi haluzi ta alternatyvy yikh rozvytku: Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii «Ekonomika», 1 (47), 2, 285–290 (in Ukrainian).
9. The World in 2050, 2006 The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank (in English).

10. Hlobalnyi dohovir OON v Ukraini. Retrieved from <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/gd-oon-v-ukraini/>.
11. ISO 56000:2020 Innovation management — Fundamentals and vocabulary. Retrieved from <https://www.iso.org/> (in English).

doi: 10.32403/1998-6912-2024-1-68-298-305

MODERNIZATION OF PUBLISHING AND PRINTING ENTERPRISES OF UKRAINE USING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

R. P. Hrytskiv

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
r.hrytskiv@gmail.com*

This article describes the problems and opportunities for the development of an enterprise in the publishing and printing industry using the concept of sustainable development. It examines the current state of affairs in the direction of sustainable development at the global, state, industry, and enterprise levels. Today's issues related to sustainable development are becoming more relevant in the world. The problems of economic development of the countries of the world, the issue of minimizing the impact on the environment, social problems are important both at the level of global development and at the level of public administration. Ukraine also experiences difficulties related to the fulfilment of the global goals of the UN and support of the concept of sustainable development. This is primarily related to the factor of military aggression, which led to the emergence of a difficult economic situation in the country, problems with environmental pollution and social tension associated with the migration of internally displaced persons fleeing the war. However, even under such circumstances, it will be important to adhere to the principles of sustainable development and try to achieve the set goals. The publishing and printing industry of Ukraine has been showing negative indicators of production volumes and a reduction in the number of enterprises for the past several years. It is very important to use all the tools and practices that can prevent the further development of enterprises in the publishing and printing industry. Innovative enterprise management systems should become an important factor for restoring growth indicators and modernization of enterprises in this industry. The article analyses the influencing factors and opportunities of enterprises that can be used to improve management efficiency, prepare for future challenges, and examines how sustainable development can contribute to enterprises in the publishing and printing industry of Ukraine.

Keywords: *sustainable development, management, efficiency, enterprise.*

Стаття надійшла до редакції 23.04.2024.

Received 23.04.2024.